

FRISEBODA

en
naturinventering

av Ekologgruppen

Länsstyrelsen i Kristianstads län

Författarna är ensamma ansvariga för
rapportens innehåll och bedömningar

Tryck: Länsstyrelsen i Kristianstads län
Tryckort: Kristianstad
Upplaga: 500
År: 1985

F R I S E B O D A N A T U R R E S E R V A T
i Kristianstads län
e n n a t u r i n v e n t e r i n g

EKOLOGGRUPPEN 1983

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
1 INLEDNING	1
2 UNDERSÖKNINGSOMRÅDE	1
2.1 Areal och läge	1
2.2 Naturvårdsförordnande	2
2.3 Markägare och förvaltare	2
2.4 Allmän naturkaraktäristik	2
3 KORT HISTORIK	3
4 SENTIDA OCH NUVARANDE MARKANVÄNDNING	5
4.1 Skogsbruk	5
4.2 Betesgång	6
4.3 Bebyggelse	6
4.4 Övrigt	8
5 VEGETATION OCH FLORA	8
5.1 Metodik	8
5.2 Allmänt om vegetationen	9
5.3 Förstrandvegetation	9
5.4 Dynvegetation	9
5.5 Sandgräshed	11
5.6 Lågvuxen aspskog	12
5.7 Lavtallskog	12
5.8 Bergtallplanteringar	13
5.9 Kruståteltskog	13
5.10 Ung tallplantering	14
5.11 Granskogsplantering	14
5.12 Blandskog	14
5.13 Planterad ekskog	16
5.14 Vegetation utmed kanalerna	16
5.15 Vägkantsvegetation	17
6 ANDRA RAPPORTER RÖRANDE UNDERSÖKNINGSOMRÅDET	17
6.1 Lavar och vegetation	17
6.2 Fågelfauna	17
6.3 Dynmorfologi	18
Bilaga	
1 KÄRLVÄXTER	19
REFERENSER	29
2 FRISEBODA NATURRESERVAT FRÅN ORNITOLOGISK SYNPUNKT (Jan Danielsson)	31

1 INLEDNING

Föreliggande arbete har utförts av Ekologgruppen i Lund på uppdrag av länsstyrelsen i Kristianstads län.

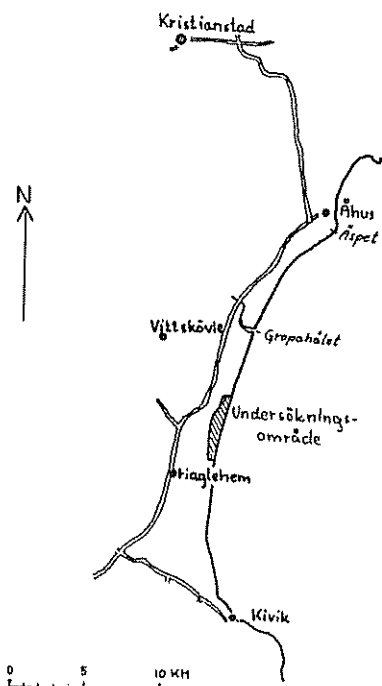
Målsättningen med arbetet har varit att beskriva och kartera naturreservatet Friseboda's vegetation och markanvändning för att, tillsammans med tidigare utförda arbeten (se kap 6), få en dokumentation av områdets naturförhållanden. Rapporten är också avsedd att ge ett underlag för naturreservatets framtida skötsel.

2 UNDERSÖKNINGSOMRÅDE

2.1 Areal och läge

Undersökningsområdet, Friseboda naturreservat, omfattar ca 270 ha och är beläget vid Hanöbukten på den skånska ostkusten (Fig 1). Området ligger på fastigheterna Friseboda 3:1 och Yngsjö 9:3 inom socknarna Maglehem och Åhus och tillhör Kristianstads kommun.

Figur 1. Undersökningsområdets läge.

Godkänd ur sekretessynpunkt
för spridning.
Lantmäteriverket 1985-02-26.

2.2 Naturvårdsförordnande

1976 avsattes området som naturreservat (7§ NVL). Som grund för beslutet har åberopats områdets säregna natur och stora betydelse för det rörliga friluftslivet.

2.3 Markägare och förvaltare

Området ägs av Stiftelsen för fritidsområden i Skåne. Markägaren biträdes vad gäller förvaltningen av Kristianstads kommun och Skogssällskapet.

2.4 Allmän naturkaraktäristik

Friseboda naturreservat utgör en del av ett drygt 2 mil långt kustdynlandskap, som sträcker sig från Friseboda i söder till Äspet vid Åhus i norr.

Inom reservatet finner man de största sanddynerna i de norra delarna. Dynerna, som här når över 15 m, är på sjösidan utsatta för erosion i och med att vegetationen här inte har lyckats att binda sanden. Söder om Segesholmsån är dynerna mindre och helt bundna med vegetation.

Undersökningsområdets västra gräns utgörs av en 4 km lång sandstrand (om man inberäknar strandremsan norr om Segesholmsån, vilken inte ligger inom reservatet), som utnyttjas flitigt under badsäsongen. Innanför sandstranden följer kustparallella vegetationsbälten. Utmärkande för reservatet är tallheden, som för skånska förhållanden hyser en ovanligt rik lavflora.

Väster om tallheden följer en mer högvuxen tallskog med välutvecklat fältskikt, där bl a Pyrola-arter utgör ett intressant inslag. Mot undersökningsområdets västgräns ökar frodigheten, vilket bl a tar sig uttryck i det ymniga buskskiktet och i det mer varierade trädskiktet med stort inslag av lövträd.

De västligaste delarna av reservatet utgörs av betesmark och igenväxande sådan.

Förutom floristiska kvalitéter, särpräglade vegetationstyper och imponerande sanddynskomplex hyser Friseboda naturreser-

vat en rik och intressant fågelfauna, t ex häckar fältpiplärka och trädslärka inom området. Beträffande övrig fauna, med undantag av större däggdjur, är kännedomen mycket begränsad.

3 KORT HISTORIK

Stora ingrepp har gjorts under framförallt 1800-talet för att dika ut de tidigare vidsträckta myrmarkerna som fanns väster om kustdynerna. Vad som företagits för att torrlägga dessa myrmarker eller den s k "lagunmossen" kan beskrivas med följande citat av De Geer (1884): "Nämnda mosse är genomdragen af ett i sammanhang med Illebäck stående kanalsystem, som utmynnar dels söderut förbi Friseboda genom en grävd kanal, dels norrut genom Yngsjö långgraf i Helgeåns på 1770-talet utskurna södra mynning och slutligen mellan Furuboda och Friseboda genom en under arbete varande ny kanal." Det utdikade myrmarksområdet brukas idag som åker- och betesmark. Områdets tidigare karaktär lever dock vidare i namn som Åhus kärr och Yngsjö kärr.

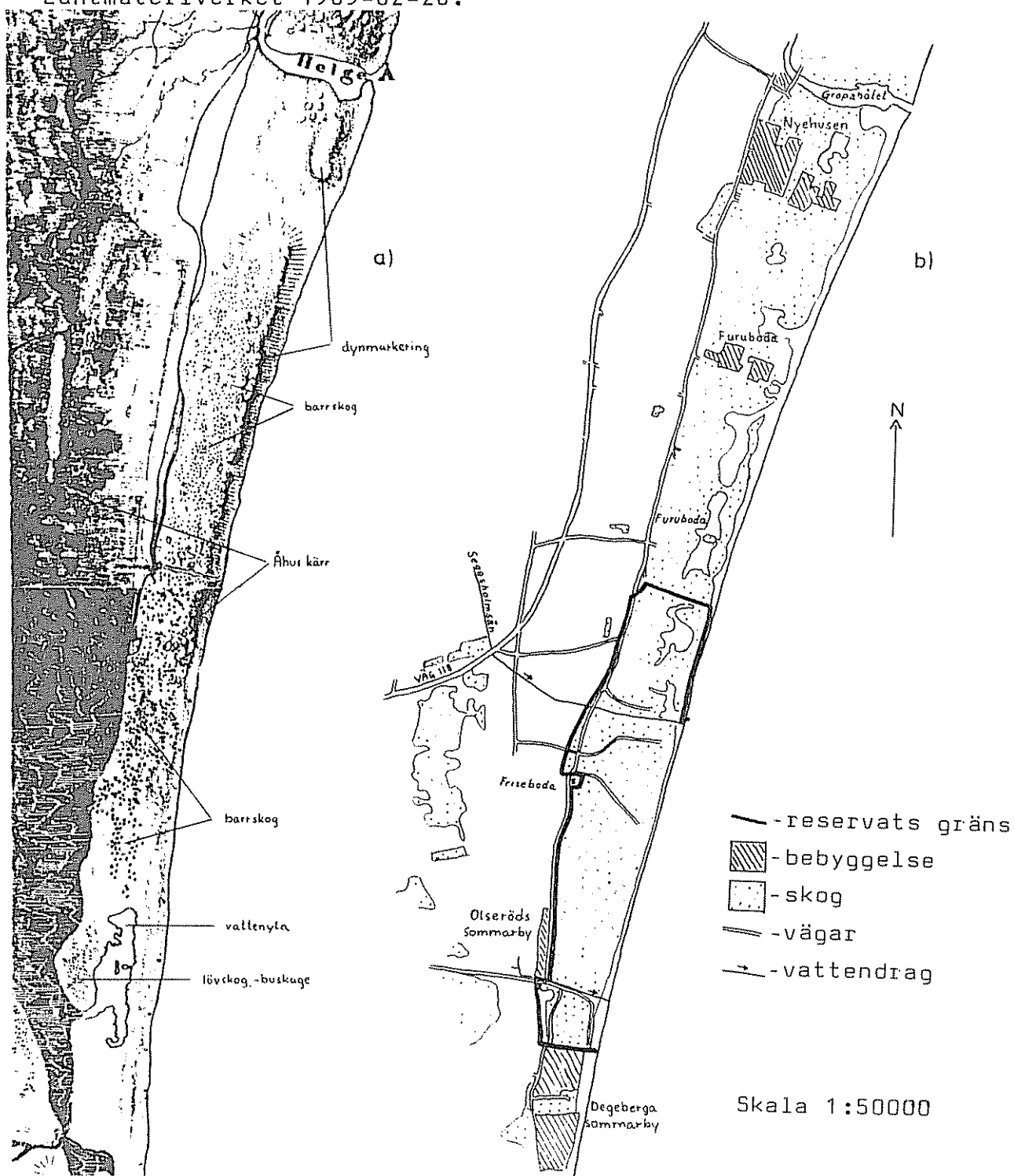
Vid en jämförelse mellan "skånska rekognoseringskartan" från början av 1800-talet och topografiska kartan av idag får man en god bild av landskapets förändring (Fig 2). Liksom texten ovan visar kartorna att de båda vattendrag som idag rinner genom området helt och hållet är mänskliga artonhundratalsprodukter. Av den äldre kartan framgår vidare att undersökningsområdets södra del, nuvarande Nyagrop, har legat under vatten.

Den ur vegetationssynpunkt mest intressanta frågan är vilken skogstyp som är den ursprungliga på området. Med tanke på att området ligger söder om tallens allmänt ansedda (se t ex Hultén 1971) spontana sydgräns borde den naturliga skogen utgöras av ek. Det som talar emot ekskog är bl a områdets nuvarande vegetation, med närvaron av fönsterlaven (*Cladonia alpestris*, syn. *C. stellaris*) och *Pyrola*-arter, vilket kan tolkas som en indikation på att den ursprungliga skogen utgjorts av tall (Olsson 1974). Ytterligare tecken på tall som ursprungsskog är de äldre kartor som finns över området. Redan då Buhrman år 1684 upprättade sin karta över Skåne har det (enligt kartan) funnits ett tallbevuxet områ-

de, "furreskog", utmed kusten mellan Friseboda och den nuvarande byn Furuboda. Även på senare kartor från 1700- och 1800-talen (t ex fig. 2a) har undersökningsområdet, eller delar av det, markerats med tallskog.

Det kan emellertid inte med dessa kartor som referenser fastslås att tallen är ursprunglig på området. Visserligen har det i detta arbete inte tagits fram uppgifter som visar att

Figur 2. Landskapets utveckling från början av 1800-talet till nutid. a - efter skånska rek kartan(1812-18). b - topogr. kartan. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriverket 1985-02-26.

planteringsarbete påbörjats vid kusten innan nämnda 1600-tals karta upprättades, men från Vittskövle, beläget några kilometer NO om undersökningsområdet, finns det uppgifter som tyder på barrskogsplanteringar redan från 1500-talet eller tidigare. Bl a skriver Sven Kjellberg i boken Skåneland (Liljeroth m fl 1952): "På en barrskogsplanterad landsträcka av sandhedar och moras lät Jens Brahe och Anna Bille 1553 bygga sitt slott Wittskövle" (källa okänd). (Jämför även Lindquist 1949 som refererar 1700-talsförfattaren Gillberg i samband med sådd av furuskog vid Ugerup, ca 1 mil norr om Vittskövle, på 1500-talet). Först från 1700-talet finns det mer säkra uppgifter om tallplanteringar i trakten. Linné nämner t ex en tallund öster om "Hwittsköfle ... som förra världen tyckes här planterat..." (hämtat ur Gullander 1975). Eskeröd (1960) berättar om att sanddynerna vid kusten bundits med täta tallplanteringar av strandremsans "skyddsherre", dvs herren vid Vittskövle, någon gång vid mitten av 1700-talet.

Med ledning av det ovanstående är det svårt att dra några säkra slutsatser om den ursprungliga skogstypen på kustremsan. Diskussionen kompliceras ytterligare om man betänker att människan varit verksam i trakten sedan mycket lång tid tillbaka (äldre stenåldern, Eskeröd 1960) och att kuststräckan härigenom sannolikt tidigt påverkats av olika kulturingrepp, såsom skogsavverkning, uppodling och betesdrift.

Det man emellertid kan konstatera är att tallskogen har lång kontinuitet på området och att originalskogen har ersatts med sådd och planterad skog. En stor del av den nuvarande tallskogen har förmodligen sitt ursprung i de på 1820-talet utförda planteringarna vid Maglehem, Juleboda och Friseboda (Jonsson 1926). De fröer som härvid kommit till användning levererades från länets skogsbygder (Bergstedt 1931).

4 SENTIDA OCH NUVARANDE MARKANVÄNDNING

Områdets nuvarande markanvändning är huvudsakligen inriktad på att ta tillvara friluftslivets och naturvårdens intressen.

4.1 Skogsbruk

Större delen av undersökningsområdet är bevuxet med tallskog.

Denna skog har sin främsta uppgift i att binda sanden och de skogliga ingreppen har därför fått anpassas till detta. I den skötselplan som presenterades i samband med reservatsbeslutet 1976 står det bl a följande om skogens skötsel: "För alla skogliga åtgärder i området gäller att naturvårdens och det rörliga friluftslivets intressen skall prioriteras framför önskemål om ett rationellt skogsbruk."

I nämnda skötselplan har reservatet indelats i 4 skötselområden (Fig. 3). För delområde 1, omfattande högvuxen tall- och blandskog, är målsättningen att få en variationsrik skog där lövträden gynnas. Skogen skall skötas med förlängd omloppstid och föryngras genom självföryngring. "Vid gallring bör solitära och pittoreska självdöende träd få stå kvar...".

För delområde 2, som omfattar lavtallskog och bergtallplanteringar, gäller att inga skogliga åtgärder bör företas.

Skogen har redan före reservatsavsättningen delvis skötts med liknande målsättning, speciellt skogen i delområde 2 som lämnats utan ingrepp (Bengtsson, muntl).

4.2 Betesgång

Undersökningsområdets sydvästra del (delomr 3) hävdas som betesmark. Området konstgödslas inte (Andersson, muntl).

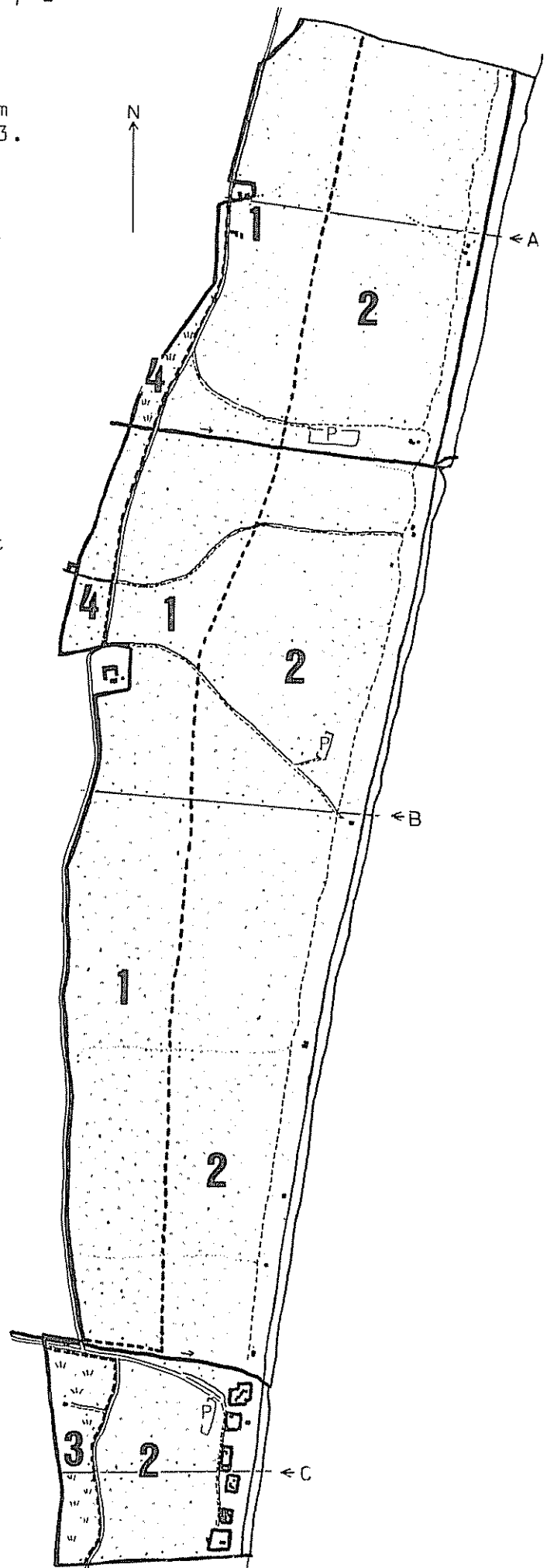
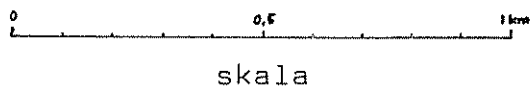
Väster om vägen (delomr 4) finns på båda sidor om Segesholmsån snåriga blandskogspartier som betades fram till omkring 1960. Den del av detta igenväxta hagmarksområde som är beläget norr om kanalen har nu (1983) åter inhägnats och betesdjur har släppts på. Detta ligger för övrigt i linje med skötselplanens målsättning för hela delområde 4 där det föreslås att betet skall återupptas.

4.3 Bebyggelse

Stora förändringar av traktens markanvändning har skett de senaste årtiondena i den sommarstug-bebyggelse som vuxit upp utmed kusten. Bl a gränsar reservatet i sydväst mot Olseröds-sommarby och i söder mot Degeberga sommarby (Fig. 2b). Själva reservatsområdet har emellertid undsluppit denna typ av bebyggelse.

Figur 3. Markanvändning inom Friseboda naturreservat 1983.

- - reservatsgräns
- - skog
- - betesmark
- - byggnader
- - parkeringsplats
- - vägar
- - stigar
- - vattendrag
- 1-4** - skötselområde enligt skötselplan 1976 - se vidare kap 4
- - gräns för skötselområde
- ABC - läge för profiler i Fig 4

Den bebyggelse som finns inom reservatet utgörs av spridda fritidshus och ålabodar på ofri grund nära stranden. En del av ålabodarna anses vara 200 år gamla eller mer (Eskeröd 1960) och torde vara mycket kulturhistoriskt intressanta. I reservatets sydöstra del finns 8 stycken bebyggda, avstyckade tomter som ej ingår i reservatet. Befintlig bebyggelse är till övervägande delen av sådant slag att den kan sägas smälta bra in i landskapet.

4.4 Övrigt

För att göra området, speciellt badstranden lättillgänglig har 3 större parkeringsplatser anlagts (Fig. 3). Ur naturvårdssynpunkt är dessa väl tilltagna parkeringsanläggningar ett mindre tilltalande inslag i reservatets natur.

I den skötselplan som tidigare nämnts finns ett område, som reserverats för en framtida campingplats. Dessa planer är numera inte aktuella för området (Wielander, muntl.).

5 VEGETATION OCH FLORA

5.1 Metodik

Den genomförda vegetationskarteringen bygger på flygbildstolkning, kartstudier (framför allt Orienteringskarta Åhus-Yngsjö, 1974) samt fältbesök gjorda under 1982-83. Vid fältstudierna, där i stort sett hela området penetrerats, har vegetationen beskrivits och markerats på karta. Vidare har påträffade kärlväxter noterats. Beträffande kryptogamer i bottenskiktet har enbart några av de vanligaste arterna nedtecknats i samband med vegetationsbeskrivningarna.

Förekommande vegetationstyper har, om det varit möjligt, namnsatts (kursiv stil) efter Nordiska ministerrådets arbetsupplaga av Vegetationstyper (1980). Någon traditionellt växtsociologisk indelning av vegetationstyperna har inte gjorts. För den intresserade hänvisas i detta avseende till avhandlingen Studies on South Swedish sandvegetation av Hans Olsson (1974). Denna avhandling behandlar också olika ekologiska faktorer och tänkbara utvecklingsförlopp för sandbundna vegetationstyper i sydsverige.

För att illustrera sambandet mellan närhet till havet, morfologi och vegetationstyp har tre profiler lagts in i öst-västlig riktning (Fig. 4a-c).

Intressanta floristiska noteringar redovisas i samband med beskrivningen av vegetationen.

För växternas vetenskapliga namn hänvisas till Bilaga 1.

5.2 Allmänt om vegetationen

Vegetationen på Frisebodareservatet är starkt präglad av det sandiga underlaget och närheten till havet. Det senare visar sig bl a i att de olika vegetationstyperna utbreder sig i mer eller mindre kustparallella band eller bälten (Fig. 4 och 5).

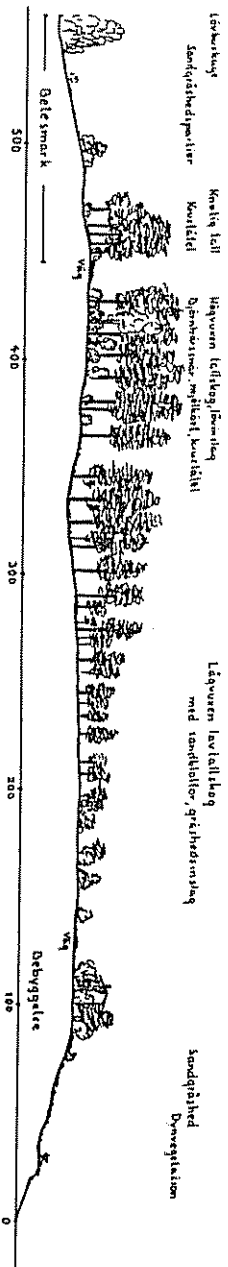
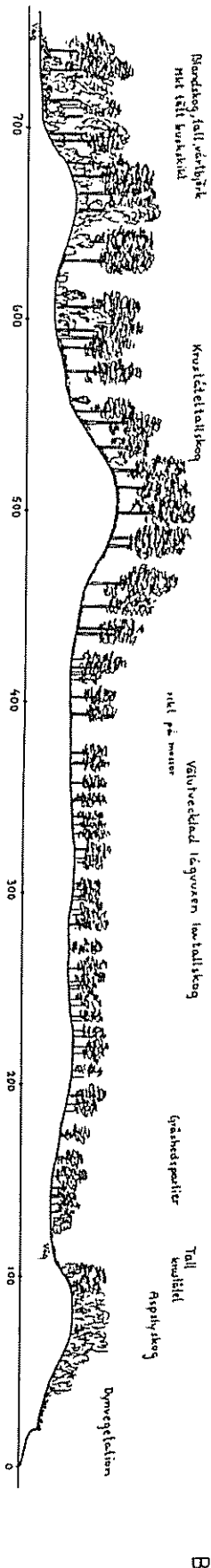
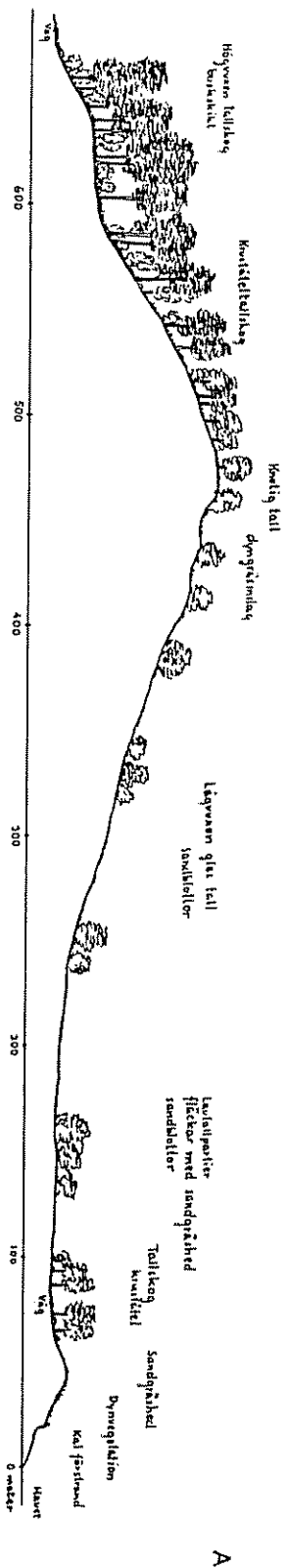
Närmast havet finner man en nästan vegetationslös förstrand. Därefter följer en välmarkerad abrasionsbrant som bekläds med dyngräsvegetation. Inåt land övergår dyngräsvegetationen till sandgräshed eller till lågvuxen aspskog. Bakom den låga kustnära dynen finns ett flackt bälte med lavtallskog alternerande med bergtallplanteringar. Fortsätter man västerut övergår vegetationen till en kruståtdominerad tallskog. Denna följs i söder av en betad gräshed och på områdets mellersta delar av en frodigare blandskog med ett mycket svårframkomligt buskskikt.

5.3 Förstrandvegetation

Närmast havet löper utefter hela undersökningsområdet en bred (normalt ca 20m) nästan vegetationsfri sandstrand. Stranden avgränsas i väster av en ca 1 meter hög abrasionsbrant, vilken utgör gränsen för vågornas maximala räckvidd vid högvatten. Här och var har mindre partier av sanden koloniserats av sandrör och saltarv. Mera sporadiskt förekommer också den ettåriga sodaörten. Vegetationstypen kan närmast föras till perenn driftvegetation, vilken innefattas i ministerrådets *marviolsamhälle*.

5.4 Dynvegetation

Väster om den praktiskt taget kala sandstranden finns ett

Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning.
Lantmäteriverket 1985-02-26.

Figur 4. Vegetationsprofiler.
Profilernas läge - se Fig 3.
(Höjdskala x 5)

svagt utbildat *dynggräs-samhälle*. Vegetationstypen är bäst utvecklad på den norra delen av området där s k vita dyner förekommer. På övriga delar av kuststräckan är dynvegetationen hänvisad till ett knappt meter-brett band på övre delen av ablationsbranten.

De kraftiga dynggräsen, sandrör och strandråg, dominerar på dynerna tillsammans med kvickrot och sandstarr. Karaktäristiska arter är också gråsvingel, strandvial, flockfibbla och gulmåra. Strandkål och martorn, vilka båda är relativt sällsynta på ostkusten, förekommer sparsamt söder om den södra kanalens utlopp.

Mindre allmänt förekommer också buskar såsom sandvide, knäckepil och vresros.

Förutom vid stranden finner man dynggräsvegetation på de större dynkomplexen norr om Segesholmsån. De mest framträdande arterna är här sandrör och sandstarr.

5.5 Sandgräshed

På flera ställen utmed kusten, väster om dynggräsvegetationen, och på undersökningsområdets sydvästra del finns en lågvuxen gräsmarksvegetation som karaktäriseras av det lilla blågröna gräset borsttåtel. Vegetationstypen benämns ofta borsttåtelhed eller sur sandgräshed (*sandgräshed av borsttåtel-typ*). Borsttåtelheden inom undersökningsområdet är dock ingen enhetlig vegetationstyp. Två huvudtyper av gräshed kan urskiljas. En artfattig typ förekommer t ex vid Segesholmsån och i öppna partier av lavtallskogen. Här dominerar sandstarr i en i övrigt gles vegetation med borsttåtel, mossor (speciellt *Polytrichum piliferum*) och lavar.

En betydligt artrikare typ av borsttåtelhed finner man på områdets södra delar. Av artsammansättningen att döma är dessa delar kalkrikare än de ovan nämnda. Av graminiderna på den rikare gräsheden märks, förutom sandstarr och borsttåtel, rödsvingel, ängsgröe, rödven och sandrör. Vid kusten växer även sandsvingel sparsamt. Typiska örter är vidare bl a gulmåra, fältsippa, femfingerört, trift, backtimjan, liten blåklocka, blåmunkar, ängsviol, bockrot, bergsyra, fältmalört, gråfibbla, flockfibbla och hedblomster. Vegetationen som inte är helt sluten rymmer även en del ettåriga arter som t ex

vårtåtel, duvvicker, sandnarv och vårförgätmigej. Vanliga arter på den betade gräsheden i sydväst är också fårsvingel, rotfibbla, gul fetknopp och de ettåriga vårspergel, sandkrassing och vårarv.

I bottenskiktet är sandraggmossa, hårbjörnmossa och takmossa vanliga (*Racomitrium canescens*, *Polytrichum piliferum*, *Tortula ruralis*). Bland lavarna märks olika *Cladonia*-arter, hedlav och islandslav (*Cladonia* spp, *Corniculata aculeata*, *Cetraria islandica*).

På sandgräsområdena förekommer enstaka buskar av tall.

5.6 Lågvuxen aspskog

Mellan de båda kanalernas utlopp finns det, bakom dynvegetationen, smala, kustparallella områden med aspdominerad lågskog. Förutom asp ingår tall och vårtbjörk i det svårframkomliga träd/buskskiktet. Fältskiktet är artfattigt och glest och domineras av sandstarr.

5.7 Lavtallskog

På det flacka bältet mellan de västra högre dyntopparna och de kustnära gräsheds- eller aspskogspartierna utbreder sig en särpräglad tallskog (*tallskog av lav-typ*). I sin mest extrema form, t ex öster om Olseröds sommarby och öster om Friseboda gården, består träd/buskskiktet av täta, lågvuxna och kläna tallar. Många av tallarna är döda skelett. Fältskikt saknas så när som på några spridda tuvor och strån av kruståtel, borsttåtel och sandstarr. Marken är nästan helt täckt av lavar (se vidare Carlström 1980). Fläckvis finner man även kvastmossa och väggmossa (*Dicranum undulatum*, *Pleurozium schreberi*). På områden med glesare tallskog ökar inslaget av framför allt borsttåtel och sandstarr. Vegetationen ansluter här närmast till den artfattiga typen av borsttåtelhed.

Floristiskt och växtgeografiskt är närvaron av bl a fönsterlav, grå bägarlav och snölav intressant (*Cladonia stellaris*, *C. glauca*, *Cetraria nivalis*). Fönsterlaven t ex, anses ha sin sydligaste växtlokal i landet i Friseboda-reservatet.

5.8 Bergtallplanteringar

Inom lavtallskogsbältet ryms även relativt omfattande planteringar med bergtall. Dessa planteringar har troligen tillkommit i början av 1900-talet på de områden där tidigare planteringsförsök med vanlig tall misslyckats. De lågvuxna och täta bergtallplanteringarna saknar i stort sett både fält- och bottenskikt.

5.9 Kruståtelstallskog

Parallellt med, och väster om, lavtallskogsbältet sträcker sig ett område med högstammig tallskog med ett välutvecklat fältskikt där kruståtel är den dominerande arten (vegetationen ansluter till *tallskog av lingonris-typ*). Typiska inslag i fältskiktet är vidare ängskovall, sandstarr, vårfryle, knippfryle, ekorrbär, skogsstjärna och ormbunkar (se bilaga 1). Mera fläckvis förekommer liljekonvalj och revlumner.

Till de mer anmärkningsvärda arterna för undersökningsområdet hör representanterna för Pyrolafamiljen. Av de noterade arterna (grön-, vit-, björkpyrola, ryl) är rylen kanske det mest intressanta inslaget. Rylförekomsten utgjordes vid fältbesöket 1982 av ca 50 ex som växte på en yta av ca 2x4 meter. Rylen betraktas för övrigt ofta som något av en symbol för orörda naturskogar.

Till de för skånska förhållanden sällsynta arterna hör också kal knipprot och purpurknipprot, vilka har rapporterats av Håkan Wittzell (muntl 1983). Båda arterna observerades i några få exemplar på ett par kullar (eventuellt bestående av äldre schaktmassor från kanalgrävningen) med tallskog strax söder om Segesholmsån. Vad gäller den kala knipproten är ståndorten märklig eftersom denna orkide växer i bokskog på övriga lokaler i Skåne. Beträffande purpurknipproten upptäcktes (ev återupptäcktes) denna i Skåne först i början av 1970-talet.

Inslaget av ris i kruståtelstallskogen är mycket sparsamt. Enbart området mellan Frisebodagården och Segesholmsån hyser rikligt med lingonris. I detta sammanhang kan det också nämnas att linnéan, som ej observerats inom reservatet, har en växtlokal precis utanför områdets nordgräns.

Bottenskiktet utgörs främst av väggmossa och vågig kvastmossa

(Pleurozium schreberi, Dicranum undulatum). I de västra delarna som är friskare förekommer även pösmossa rikligt (Scleropodium purum). I övergången mot lavtallskogen är bottenskiktet mer framträdande och bildar mosaikliknande mattor av mossor (Dicranum, Pleurozium) och de lavar som också finns i den mer renodlade lavtallskogen.

Buskskiktet i kruståtelaltallskogen är glest och utgörs av bl a rönn, brakved, en och björk.

I tallskogen nära kusten finner man också en kruståtelldominerad fältskiktsvegetation. Vegetationen skiljer sig dock ifrån de ovan beskrivna genom att bl a rödsvingel och ängsgröe är vanliga. Även ris, såsom lingon och ljung, förekommer mer frekvent vid kusten.

5.10 Ung tallplantering

Strax söder om Segesholmsån har ett mindre område med gran avverkats och för ca 6-7 år sedan återplanterats med tall. Frömaterial till den östra halvan av planteringsområdet hämtades från furubestånd i trakten medan materialet till den västra delen utgjordes av s k Vimmerby tall (Bengtsson muntl).

Vegetationen har tydlig hyggeskaraktär med mycket mjölkört, hallon, kruståtel och lövuppslag av framförallt vårtbjörk och fläder.

5.11 Granskogsplantering

På områdets nordvästra del, bakom dynkomplexen, finns en klen vuxen granskog. Buskskikt saknas och fältskiktet är ej lika täckande som i den omgivande tallskogen.

5.12 Blandskog

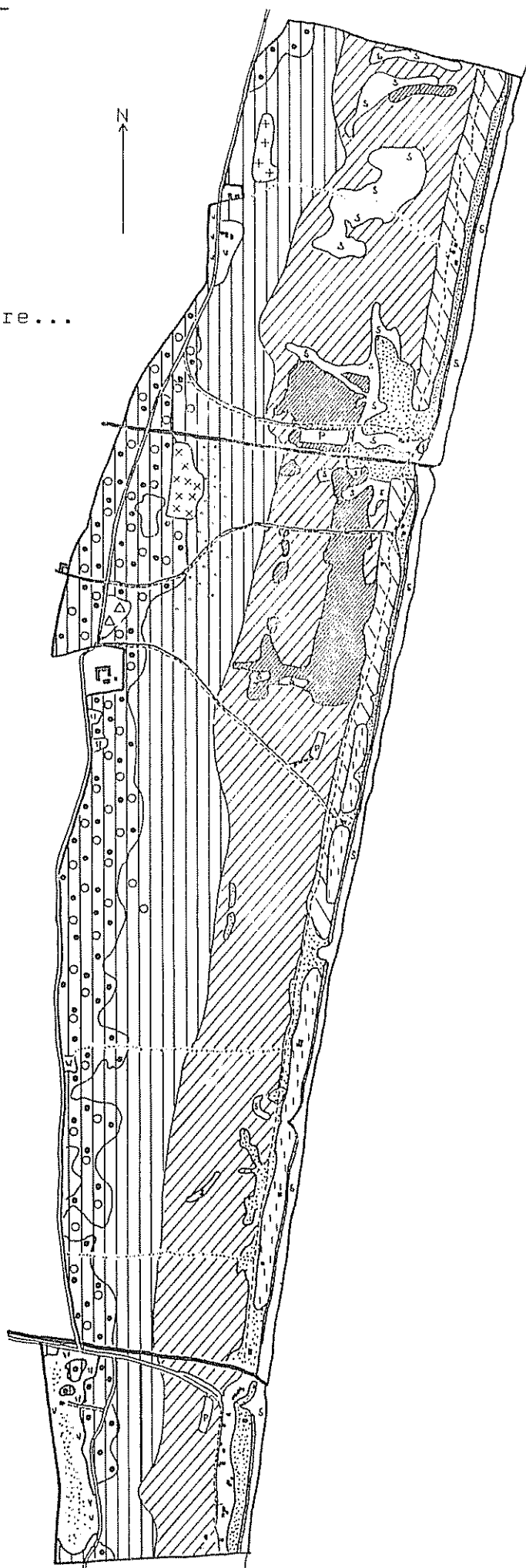
Frisebodareservatets västra delar hyser en svårdefinierad talldominerad blandskog (i vissa delar anslutande till *blandskog* och *björkskog av sumpört-typ*). Terrängen är låglänt och sanden innehåller troligen en hel del kärrtorv.

Figur 5. Vegetation inom Frise-
boda naturreservat.

- s - öppna sandytor
- sandgräshed
- v v
v v - öppen gräsmark
rödven, hundäxing, knylhavre...
- dynvegetation
- kruståtel tallskog
- dito med lingon
- tallskog
välutvecklat buskskikt
- o o
o o - lövträdsinslag
framförallt vårtbjörk
- tallskog
med rödsvingel, kruståtel
- lavtallskog
- bergtallplanteringar
- x x
x x - ung tallplantering
- + +
+ - granplantering
- | |
| | - låg aspskog
inslag av tall och björk
- Δ Δ - planterad ekskog
- kanal med dess vegetation
- byggnader
- parkeringsplatser
- vägar
- stigar

0 0,5 1 km
skala

Godkänd ur sekretessynpunkt
för spridning.
Lantmäteriverket 1985-02-26.

Trädskiktet består huvudsakligen av tall men inslaget av lövträd, främst våttrbjörk, är stort. Andra vanliga, men mer sporadiskt förekommande, lövträd är skogsek, rönn, fågelbär, al, asp, bok och skogslönn.

Utmärkande för vegetationen är det mycket välutvecklade och svårforcerade buskskiktet. Brakved dominerar på stora ytor, men även druvfläder, vanlig fläder och slingrande vildkaprifol och humle är vanliga. Sist men inte minst bör de utbredda björnbärssnåren nämnas.

Fältskiktet består mest av höga örter såsom mjölkört, brännässla, hallon och ormbunkar. I de tidigare betade områdena väster om vägen är vegetationen artrikare med bl a, förutom nämnda arter, rödblära, hundkex, harsyra, stinknäva och harkål. Utmed vägen dominerar bitvis den gulblommande skelörten.

5.13 Planterad ekskog

Norr om Frisebodagården finns en ekskog som planterats i början av 1950-talet (Bengtsson muntl). Skogen, som är tät och i behov av gallring, har ett tätt buskskikt av druvfläder. Fält- och bottenskikt saknas i stort sett.

5.14 Vegetation utmed kanalerna

Utmed de två kanaler som flyter genom reservatet i väst-östlig riktning finns en variationsrik vegetation med stora kontraster.

Där trädskikt finns består detta huvudsakligen av klibbal, men även våttrbjörk, hägg, ask och asp förekommer. Nära kusten kantas kanalerna till stora delar av Salix-arter. I buskskiktet i övrigt märks olvon, benved, humle, alm och röda vinbär (även former med vita bär).

Vegetationen i och närmast vattnet domineras av högvuxna örter, såsom hampflockel, älgört, rosendunört, kåltistel, videört och rörflen. Karaktäristiskt för den södra kanalen är att den kantas av stora vippstarrtuvor. Av övriga arter som växer vid eller i vattnet kan nämnas vanlig igelknopp, vattenveronika, vattenmärke, kärrsilja, strätta, vattenmynta, brännässla, äkta förgätmigej, dikeslänke, skogssäv, sengröe och krypven.

En bit upp på kanalernas exponerade sydsluttningar växer på flera ställen sandstarr tillsammans med bl a strandråg. Kontrollerande mot denna vegetation är de partier, främst på nordsluttningarna, med arter som darrgräs, lundelm, ängsvädd, kirskål och humleblomster.

5.15 Vägkantsvegetation

Vid vägkanterna inom undersökningområdet finns på vissa sträckor vegetation som inte kan inordnas i de ovan beskrivna. Typiska arter är hundäxing, knylhavre, kvickrot och rödven. Vanliga arter är också röllika, åkertistel, krustistel, gråbo, oxtunga och äkta johannesört. Allmänna buskar och halvbuskar är nyponros och Rubus-arter, t ex blåhallon, hallon och björnbär.

6 ANDRA RAPPORTER RÖRANDE UNDERSÖKNINGSOMRÅDET

Under de senaste åren har tre arbeten presenterats som rör naturen inom Friseboda naturreservat. Dessa arbeten utgör viktiga komplement till föreliggande rapport. Nedan följer korta beskrivningar av nämnda studier.

6.1 Lavar och vegetation

1980 utförde Anette Carlström (Inst för syst bot, Lund) en inventering av områdets lavar (Blad- och busklavar inom Friseboda naturreservat). Carlström beskriver och kommenterar lavvegetationen och de enskilda lavarterna ingående. Vid inventeringen har stor/småruteanalysmetoden använts. De i rutorna förekommande kärlväxterna har då också dokumenterats. Rapporten innehåller vidare korta kapitel om områdets klimat, geologi, topografi och historia.

6.2 Fågelfauna

Fågelfaunan har inventerats av Jan Danielsson - "Friseboda naturreservat ur ornitologisk synpunkt", 1983. I inventeringen har området indelats i fem delområden: högstammig blandskog, tallskog..., sandhed, blandskog närmast stranden samt strandlinjen med dynlandskapet och vattnet därutanför. Påträffade

fågelarter inom respektive delområde har grupperats under rubrikerna: regelbundet förekommande, sporadiskt anträffade och någon gång anträffade. I rapporten beskrivs fågelfaunan som rik på såväl individer som arter. Totalt omnämns ca 120 fågelarter.

6.3 Dynmorfologi

I "Rapport rörande dynmorfologin längs Hanöbukten, särskilt kronoparken Espet och Friseboda naturreservat", 1983, presenterar Thomas Peterson (Naturgeogr inst, Uppsala) en studie som behandlar Hanöbuktens geologiska utveckling, dynbildning, erosion och sanddynernas utvecklingsförlopp. Rapporten ämnar även vara en dokumentation av sanddynernas nuvarande status i kustzonen.

KÄRLVÄXTER

Nedan redovisas de kärlväxter som påträffades under inventeringsarbetet 1982 och 83. Nomenklaturen följer Lid (1974).

Förekomstkommentarerna utgör endast grova frekvensuppskattningar och exempel på växtplatser.

<u>Vetenskapligt namn</u>	<u>Svenskt namn</u>	<u>Förekomst/Anmärkning</u>
<i>Acer platanoides</i>	Skogslönn	Vid norra kanalen i väster.
<i>Achillea millefolium</i>	Röllika	Allm gräshed och vägkant.
<i>A. ptarmica</i>	Nysört	Vid kanalerna.
<i>Aegopodium podagraria</i>	Kirskål	Vid kanalerna.
<i>Aeculus hippocastanum</i>	Hästkastanj	Väggkant i norr.
<i>Agrostis canina</i>	Brunven	Fukt omr i SV.
<i>A. stolonifera</i>	Krypven	Allm utmed norra kanalen.
<i>A. tenuis</i>	Rödven	Gräshedar och vägkanter.
<i>Aira praecox</i>	Vårtåtel	Gräshedar allm.
<i>Alliaria petiolata</i>	Löktrav	Väggkant vid blandskog i väst.
<i>Allium oleraceum</i>	Backlök	Väggkant i NV.
<i>Alnus glutinosa</i>	Klibbal	Utmed kanalerna.
<i>Alopecurus pratensis</i>	Ängskavle	Vid norra kanalen.
<i>Ammophila arenaria</i>	Sandrör	Allmän på dyner ooh på gräshed.
<i>Anchusa officinalis</i>	Oxtunga	Gräshed vid kust o vid vägkanter.
<i>Androsace septentrionalis</i>	Grusviva	Vid P-plats i N.
<i>Anemone pratensis</i>	Fältsippa	Flerstädes på gräshed.
<i>A. nemorosa</i>	Vitsippa	Tall- o blandskog västra del.
<i>Angelica sylvestris</i>	Strätta	Vid kanalerna.
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Vårbrodd	Gräshedar i söder.
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Hundloka	Blandskog i väster och vid kanalerna.
<i>Anthyllis vulneraria</i>	Getvåppling	Gräshedar utmed kusten.
<i>Apera spica-venti</i>	Åkerkösa	Väggkanter.
<i>Aquilegia vulgaris</i>	Akleja	Fåtalig vid väggkant.
<i>Arabidopsis thaliana</i>	Backtrav	Gräshedar i söder.

<i>Arabis hirsuta</i>	Lundtrav	Gräshed i söder.
<i>Arctium minus</i>	Liten kardborre	Fåtalig vid stig i öster.
<i>Arenaria serpyllifolia</i>	Sandnarv	Sandgräshed i söder.
<i>Armeria maritima</i>	Trift	Gräshed utmed kusten.
<i>Arrhenatherum elatius</i>	Knylhavre	Vägkanter o stigar vid kusten.
<i>Artemisia vulgaris</i>	Gråbo	Vägkanter.
<i>A. campestris</i>	Fältnalört	Gräshed i söder.
<i>Asparagus officinalis</i>	Sparris	Nära tomter i sydost.
<i>Barbarea vulgaris</i>	Sommargyllen	Betesmark i sydväst.
<i>B. stricta</i>	Strandgyllen	Sparsamt vid södra kanalen.
<i>Bellis perennis</i>	Tusensköna	Betesmark i söder.
<i>Betula verrucosa</i>	Vårtbjörk	Allm vid kust och i blandskog.
<i>B. pubescens</i>	Glasbjörk	Sparsamt i fuktig blandskog.
<i>Bromus hordeaceus</i>	Luddlosta	Betesmark i sydväst.
<i>B. tectorum</i>	Taklosta	Stig vid kusten i sydost.
<i>Calluna vulgaris</i>	Ljung	Fläckvis uppträdande i tallskog.
<i>Callitriche stagnalis</i>	Dikeslänke	Södra kanalen.
<i>Caltha palustris</i>	Kabbleka	Sparsamt vid kanalerna.
<i>Calystegia sepium</i>	Snårvinda	Vid södra kanalen.
<i>Campanula rotundifolia</i>	Liten blåklocka	Allm. spec på gräshed.
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Lomme	Betesmark i sydväst.
<i>Cardamine pratensis</i>	Ängsbräsma	Sparsamt vid södra kanalen.
<i>C. hirsuta</i>	Bergbräsma	Fåtalig vid gårdsgård i söder.
<i>Carduus crispus</i>	Krustistel	Vägkanter.
<i>Carex arenaria</i>	Sandstarr	Mkt allm i hela området utom i fukt. blandsk.
<i>C. acuta</i>	Vasstarr	Sparsamt vid södra kanalen.
<i>C. hirta</i>	Grusstarr	Vid södra kanalen.
<i>C. paniculata</i>	Vippstarr	Allm vid södra kanalen.
<i>Centaurea scabiosa</i>	Väddklint	Gräshed i sydost.

<i>Cerastium arvense</i>	Fältarv	Sparsamt vid vägkant.
<i>C. fontanum</i>	Hönsarv	Väggkant och betesmark.
<i>C. semidecandrum</i>	Vårarv	Gräshedar södra delen.
<i>Chamaenerion angustifolium</i>	Mjölkkört	Allm i de västra delarna.
<i>Chaerophyllum temulentum</i>	Hårkörvel	Sparsamt vid norra kanalen.
<i>Chelidonium majus</i>	Skelört	Väggkant vid blandskog.
<i>Chimaphila umbellata</i>	Ryl	En lokal i tallskog.
<i>Cirsium palustre</i>	Kärrtistel	Vid södra kanalen.
<i>C. arvense</i>	Åkertistel	Vid kanalerna.
<i>C. oleraceum</i>	Kåltistel	Vid kanalerna.
<i>C. vulgare</i>	Vägtistel	Allm vid vägkanterna.
<i>Convallaria majalis</i>	Liljekonvalj	Mindre allm i tallskog.
<i>Convolvulus arvensis</i>	Åkervinda	Dungar på betesmark i sydväst.
<i>Corynephorus canescens</i>	Borsttåtel	Mkt allm på gräshed, hela omr.
<i>Crambe maritima</i>	Strankål	Fåtalig på strand i sydost.
<i>Crataegus laevigata</i>	Rundhagtorn	I dungar på betesmark i sydväst.
<i>Dactylis glomerata</i>	Hundäxing	Vägkanter.
<i>Dentaria bulbifera</i>	Tandrot	Väggkant vid blandskog.
<i>Deschampsia flexuosa</i>	Kruståtel	Mkt allm i tallskog.
<i>D. caespitosa</i>	Tuvtåtel	Sparsamt vid kanalerna.
<i>Descurania sophia</i>	Stillfrö	Stig vid stranden i sydost.
<i>Dianthus deltoides</i>	Backnejlika	Gräshed i söder.
<i>Dryopteris assimilis</i>		Västra delarna av tallskogen.
<i>D. carthusiana</i>	Skogsbräken	Allm västra delarna av tallskogen.
<i>D. filix-mas</i>	Träjon	Västra delarna av tallskogen.
<i>Echium vulgare</i>	Blåeld	Vägkanter.
<i>Elymus arenarius</i>	Strandråg	Allm utmed stranden och kanalerna.
<i>Elytrigia repens</i>	Kvickrot	Flerstädes, dyner, vägkanter, gräshed.
<i>Empetrum nigrum</i>	Kråkbär	Sparsamt i tallskog.
<i>Epilobium hirsutum</i>	Rosendunört	Allm vid kanalerna.
<i>E. montanum</i>	Bergdunört	Fåtalig vid väggkant.

<i>Epipactis atrorubens</i>	Purpurknipprot	Fåtalig i tallskog ost om ungtall. ^{xx}
<i>E. confusa</i>	Kal knipprot	Fåtalig i tallskog ost om ungtall. ^{xx}
<i>Equisetum arvense</i>	Åkerfräken	Vid kanalerna.
<i>Erodium cicutarium</i>	Skatnäva	Gräshedar.
<i>Erigeron canadense</i>	Kanadabinka	Fåtalig vid väg- kant.
<i>Erophila verna</i>	Nagelört	Betesmark i söder.
<i>Eryngium maritimum</i>	Martorn	Fåtalig på strand i sydost.
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Hampflockel	Allm vid kanalerna.
<i>Euonymuseuropaeus</i>	Benved	Blandskog vid väg.
<i>Fagus sylvatica</i>	Bok	I blandskog och tallskog i väst.
<i>Festuca ovina</i>	Fårsvingel	Gräshed - betes- mark.
<i>F. rubra ssp rubra</i> ^x	Rödsvingel	Allm på gräshed o strandnära skog.
<i>F. rubra ssp arenaria</i> ^x	Gråsvingel	Utmed kusten.
<i>F. polesica</i>	Sandsvingel	Sparsamt gräshed i sydost.
<i>Filipendula ulmaria</i>	Älgört	Allm vid kanaler- na.
<i>Fraxinus excelsior</i>	Ask	Vid kanalerna.
<i>Galeopsis tetrahit</i>	Pipdån	Sparsamt vid ka- nalerna.
<i>Galium verum</i>	Gulmåra	Mkt allm på gräs- hed.
<i>G. aparine</i>	Snärjmåra	Vägkanter.
<i>G. palustre</i>	Vattenmåra	Sparsamt vid kana- lerna.
<i>Geranium molle</i>	Mjuknäva	Betesmark i syd- väst.
<i>G. pusillum</i>	Sparvnäva	Vägkanter, betes- mark i sydväst.
<i>G. robertianum</i>	Stinknäva	Blandskog, dungar på betesmark.
<i>Geum rivale</i>	Humleblomster	Sparsamt vid kanal.
<i>G. urbanum</i>	Nejlikrot	Vägkanter, betes- mark o vid kanaler.
<i>Glechoma hederacea</i>	Jordreva	Vägkanter.
<i>Helichrysum arenarium</i>	Hedblomster	Gräshedar - fler- städes.
<i>Heracleum sphondylium</i>	Björnloka	Fåtalig vid norra kanalen.
<i>Herniaria glabra</i>	Knytling	Väggkant i nordväst.
<i>Hieracium pilosella</i>	Gråfibbla	Gräshedar.
<i>H. umbellatum</i>	Flockfibbla	Kustnära dyner och gräshedar.
<i>H. vulgatum</i>	Hagfibbla	Sparsamt i tallskog.

<i>Holcus lanatus</i>	Luddtåtel	Väggkant.
<i>Honckenya peploides</i>	Saltarv	Mindre allm stränder.
<i>Humulus lupulus</i>	Humle	Blandskog och norra kanalen.
<i>Hypericum maculatum</i>	Fyrkantig johannesört	Väggkanter.
<i>H. perforatum</i>	Äkta johannesört	Väggkanter, betesmark.
<i>Hypochoeris radicata</i>	Rotfibbla	Betesmark i sydväst.
<i>Iris pseudacorus</i>	Gul svärdslilja	Södra kanalen.
<i>Jasione montana</i>	Blåmunkar	Gräshedar vid kust.
<i>Juniperus communis</i>	En	Sparsamt i tallskog.
<i>Knautia arvensis</i>	Åkervädd	Gräshed i sydost.
<i>Lactuca muralis</i>	Skogssallat	Väggkant vid blandskog, vid kanal.
<i>Lamium album</i>	Vitplister	Väggkant.
<i>Lapsana communis</i>	Harkål	Väggkanter - sparsamt.
<i>Lathyrus pratensis</i>	Gulvial	Vid kanalerna.
<i>L. maritimus</i>	Strandvial	Flerstädes utmed strand.
<i>Linaria vulgaris</i>	Gulsporre	Väggkanter och vid kanalerna.
<i>Lonicera periclymenum</i>	Vildkaprifol	Tallskog i sydost samt de västra del.
<i>L. xylosteum</i>	Skogstry	Enstaka nära kust i sydost.
<i>Lotus corniculatus</i>	Käringtand	Väggkant vid kusten.
<i>Luzula campestris</i>	Knippfryle	Gräshedar i söder.
<i>L. multiflora</i>	Ängsfryle	Gräshed i sydost.
<i>L. pilosa</i>	Vårfryle	Allm i tallskog.
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Gökblomster	Fåtalig kanalerna.
<i>Lycopodium annotinum</i>	Revlummer	Fläckvis i tallskog.
<i>Lysimachia vulgaris</i>	Strandlysing	Allm vid kanalerna.
<i>Lythrum salicaria</i>	Fackelblomster	Vid kanalerna.
<i>Maianthemum bifolium</i>	Ekorrbär	Flerstädes i tallskog.
<i>Malus sylvestris</i>	Vildapel	Vid norra kanalen.
<i>Matricaria inodora</i>	Baldersbrå	Fåtalig vid väggkant.
<i>Medicago falcata</i>	Gullucern	Gräshed i sydost.
<i>M. lupulina</i>	Humlelucern	Väggkanter vid kust.

Melampyrum pratense	Ängskovall	Mkt allm i tallskog.
Melandrium rubrum	Rödblära	Allm i blandskog väst om väg.
Mentha aquatica	Vattenmynta	I södra kanalen.
Moehringia trinervia	Skogsnarv	Sparsamt i tallskog o vid kanal.
Myosotis arvensis	Åkerförgätmigej	Vägkanter.
M. ramosissima	Backförgätmigej	Betesmark i sydost.
M. scorpioides	Äkta förgätmigej	Sparsamt vid kanalerna.
M. stricta	Vårförgätmigej	Gräshedar i söder.
Myosoton aquaticum	Sprödarv	Södra kanalen.
Ononis repens	Puktörne	Gräshed i sydost.
Orthilia secunda	Björkpyrola	Tallskog vid norra kanalen.
Oxalis acetosella	Harsyra	Tallskog i norr.
Papaver dubium	Rågvallmo	Fåtalig vid kusten.
Phalaris arundinacea	Rörflen	Mkt allm vid kanalerna.
Picia abies	Gran	Mindre bestånd i nordväst samt spor.
Pimpinella saxifraga	Bockrot	Vid södra kanalen o gräshed i sydost.
Pinus sylvestris	Tall	Mkt allm.
P. mugo ^x	Bergtall	Rel omfattande planteringar.
Plantago lanceolata	Svartkämpar	Gräshedar i söder.
P. major	Groblad	Vägkanter.
Poa annua	Vitgröe	Betesmark i sydväst.
P. pratensis	Ängsgröe	Tallskog och gräshedar.
P. nemoralis	Lundgröe	I blandskog.
P. palustris	Sengröe	Vid kanalerna.
P. trivialis	Kärrgröe	Blandskog.
Polygonatum multiflorum	Storrams	Blandskog.
Polygonum aviculare	Trampört	Väggkant.
P. dumetorum	Lövbinda	Vid dunge i sydost.
Polypodium vulgare	Stensöta	Allm i tallskogen.
Populus tremula	Asp	Kustnära skog o vid väg i väst.

Potentilla anserina	Gåsört	Vägkanter o vid kanalerna.
P. argentea	Femfingerört	Betesmark o vägkanter.
P. reptans	Revfingerört	Kanaler, betesmark och vägkant.
Prunus padus	Hägg	Mindre allm i blandskog.
P. avium	Sötkörnbär	Blandskog.
P. spinosa	Slån	Betesmark i sydväst o vid kust.
Pyrola chlorantha	Grönpyrola	Flerstädes i mossig tallskog.
P. minor	Klotpyrola	Sparsamt vid södra kanalen.
P. rotundifolia	Vitpyrola	Sparsamt i mossrik tallskog.
Quercus robur	Skogsek	Flerstädes i västra delarna.
Ranunculus acris	Smörblomma	Västra delarna o betesmark.
R. ficaria	Svalört	Blandskog.
R. peltatus	Sköldbladsmöja	I södra kanalen.
R. repens	Revsmörblomma	Södra kanalen o vägkant.
Rhamnus frangula	Brakved	Mkt allm i västra delarna.
R. catharticus	Getapel	Vid kusten i söder.
Rhinanthus angustifolius	Höskallra	Betesmark i sydväst.
Ribes alpinum	Måbär	Mindre allm vägkanter.
R. rubrum	Röda vinbär	Allm vid kanalerna.
R. uva-crispa	Krusbär	Vid kanalerna o betesmark.
Roegneria canina	Lundelm	Sparsamt vid norra kanalen.
Rorippa palustris	Sumpfräne	Fåtalig vid stig nära kusten.
Rosa canina	Nyponros	Flerstädes, betesmark, vägkanter.
R. rugosa	Vresros	Sparsamt vid kust.
Rubus caesius	Blåhallon	Vägkanter o vid södra kanalen.
R. corylifolius	Krypbjörnbär	Snåromr i väster.
R. idaeus	Hallon	Allm i de västra delarna.
R. plicatus	Sötbjörnbär	Snåromr i väster.
R. saxatilis	Stenbär	Sparsamt i nordväst.
Rubus sp.		Snåromr i väster.
Rumex acetosa	Ängssyra	Vägkanter o gräshedar.

<i>Rumex acetosella</i>	Bergsyra	Allm på gräshe- dar.
<i>R. crispus</i>	Krusskräppa	Sparsamt vid söd- ra kanalen.
<i>Sagina procumbens</i>	Kräpplarv	Gräshed.
<i>Salix aurita</i>	Bindvide	Norra kanalen.
<i>S. alba</i>	Vitpil	Norra kanalen.
<i>S. arenaria</i> *	Sandvide	Sparsamt utmed kusten.
<i>S. caprea</i>	Sälg	Vid kanalerna.
<i>S. cineria</i>	Gråvide	Vid kanalerna.
<i>S. fragilis</i>	Knäckepil	Vid kanalmyrning- ar o vid kust.
<i>S. purpurea</i>	Rödvide	Sparsamt vid kust.
<i>S. repens</i>	Krypvide	Vid södra kanalen.
<i>S. viminalis</i>	Korgvide	Vid kanalmyrning.
<i>Salsola kali</i>	Sodaört	Sparsamt utmed stranden.
<i>Sambucus nigra</i>	Fläder	Flerstädes i väst- ra delen.
<i>S. racemosa</i>	Druvfläder	Allm i blandskog o vid kanaler.
<i>Saponaria officinalis</i>	Såpnejlika	Vid tomter i syd- ost.
<i>Saxifraga granulata</i>	Mandelblomma	Betesmark i syd- väst.
<i>Scleranthus annuus</i>	Grönknavel	Stig vid kusten.
<i>Scutellaria galericulata</i>	Frossört	Sparsamt vid nor- ra kanalen.
<i>Sedum acre</i>	Gul fetknopp	Gräshed i sö- der.
<i>Senecio jacobaea</i>	Stånds	Stig vid kusten.
<i>S. vernalis</i>	Vårkorsört	Betesmark i syd- väst.
<i>S. viscosus</i>	Klibbkorsört	Väggkant i söder.
<i>Silene vulgaris</i>	Smällglim	Gräshed i syd- ost.
<i>Sieglingia decumbens</i>	Knägräs	Betesmark i syd- väst.
<i>Sisymbrium altissimum</i>	Hamnsenap	Stig vid kusten - fåtalig.
<i>Solanum dulcamara</i>	Besksöta	Sparsamt vid ka- nalerna.
<i>Sorbus aucuparia</i>	Rönn	Allm i de västra delarna.
<i>S. intermedia</i>	Oxel	Vid kusten i norr.
<i>Spergula morisonii</i>	Vårspergel	Allm sandgräshed o väggkant i söder.

<i>Stachys palustris</i>	Knölsyska	Vid kanal.
<i>Stellaria graminea</i>	Grässtjärnblomma	Sparsamt i tallskog o på betesm.
<i>S. holostea</i>	Buskstjärnblomma	Väggkant vid blandskog.
<i>S. media</i>	Våtarv	Betesmark i sydväst och blandskog.
<i>Succisa pratensis</i>	Ängsvädd	Sparsamt utmed kanalerna.
<i>Symphytum asperum</i> x <i>officinale</i>	Uppländsk vallört	Sparsamt vid väggkanter södra delen.
<i>Syringia vulgaris</i>	Syren	Fåtalig vid väggkant.
<i>Taraxacum</i> sp	Maskros	Betesmark i sydväst.
<i>Teesdalia nudicaulis</i>	Sandkrassing	Gräshedar i södra delen.
<i>Thalictrum aquilegifolium</i>	Aklejruta	Fåtalig vid kanal.
<i>T. flavum</i>	Ängsruta	Sparsamt vid kanalerna.
<i>Thymus serpyllum</i>	Backtimjan	Allmän på gräshedar.
<i>Torilis japonica</i>	Rödkörvel	Väggkant i blandskog.
<i>Tragopogon pratensis</i>	Ängshaverrot	Sparsamt vid norra kanalen.
<i>Trientalis europaea</i>	Skogsstjärna	Allm i tallskog - de västra delarna.
<i>Trifolium arvense</i>	Härklöver	Sparsamt på gräshedar i söder.
<i>T. repens</i>	Vitklöver	Väggkant i söder.
<i>Turritis glabra</i>	Rockentrav	Sparsamt vid södra kanalen.
<i>Ulmus glabra</i>	Alm	Sparsamt i de västra delarna.
<i>Urtica dioica</i>	Brännässla	Blandskog och snår-område i väster.
<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	Lingon	Vanl på vissa omr i tallskog.
<i>V. myrtillus</i>	Blåbär	Väggkant i tallskog.
<i>Valeriana officinalis</i>	Vänderot	Sparsamt vid norra kanalen.
<i>Valerianella locusta</i>	Vårklynne	Väggkant i söder.
<i>Veronica agrestis</i>	Åkerveronika	Sparsamt vid väggkant.
<i>V. arvensis</i>	Fältveronika	Väggkanter o betesmark i sydväst.
<i>V. chamaedrys</i>	Teveronika	Väggkanter o betesmark i sydväst.
<i>V. hederifolia</i>	Murgrönsveronika	Betesmark i sydväst.
<i>V. officinalis</i>	Ärenpris	Väggkanter och tall- och granskog.
<i>V. serpyllifolia</i>	Majveronika	Betesmark i sydväst.
<i>Viburnum opulus</i>	Skogsolvon	Vid kanalerna.

<i>Vicia angustifolia</i>	Sommarvicker	Betesmark i sydväst.
<i>V. cracca</i>	Kråkvicker	Vid vägkanter och kanaler.
<i>V. hirsuta</i>	Duvvicker	Vägkanter, gräshed- dar.
<i>Viola arvensis</i>	Åkerviol	Vägkanter o betes- mark i sydväst.
<i>V. canina</i>	Ängsviol	Gräshed- dar.
<i>V. tricolor</i>	Styvmorsviol	Gräshed- dar.

* - nomenklatur efter Hansen m fl (1981)

** - muntlig rapport av Håkan Wittzell (1983)

REFERENSER

Litteratur:

- Bergstedt, G. 1931. Flygsandfälten vid Hanöbukten, från Åhus ned till Olseröd. Meddelanden från Lunds universitets geografiska institution. Ser C. N:o 68.
- Bildande av naturreservat på fastigheterna Friseboda 3:1 och Yngsjö 9:3 i Kristianstads kommun. Beslut 1976-06-28. Länsstyrelsen i Kristianstads län. Stencil.*
- Carlström, A. 1980. Blad- och busklavar inom Friseboda naturreservat. 10-p arbete i systematisk botanik. Lund.*
- Danielson, J. 1983. Friseboda naturreservat ur ornitologisk synpunkt. Stencil.*
- De Geer, G. 1884. Beskrifning till geologiska kartbladet Vidtsköfle. SGU Ser Aa N:o 105. Stockholm.
- Eskeröd, A. 1960. Skånes kust. Helsingborg 1975.
- Hansen, K m fl. 1981. Dansk feltflora. Köpenhamn.
- Hultén, E. 1971. Atlas över växternas utbredning i Norden. Stockholm.
- Johnsson, P. 1926. Skogen i kulturhistoria och tradition. Eksjö.
- Lid, J. 1974. Norsk og svensk flora. Oslo.
- Liljeroth, E., Österling, A., Olsson, B. & Kjellberg, S. 1952. Skåneland, ett bildverk av Erik Liljeroth. Malmö.
- Lindquist, B. 1949. Skogen och landskapet i Linne's Skåne. Svenska Linne'sällskapets årsskrift årgång XXXII. Uppsala.
- Olsson, H. 1974. Studies on South Swedish Sand Vegetation. Acta Phytogeographica Suecica: 60. Uppsala.
- Peterson, T. 1983. Rapport rörande dynmorfologin längs Hanöbukten, särskilt kronoparken Espet och Friseboda naturreservat. Stencil.*
- Skötselplan för Friseboda naturreservat. 1976-06-28. Länsstyrelsen i Kristianstads län. Stencil.*
- Vegetationstyper, representativa naturtyper och hotade biotoper i Norden. Arbetsupplaga 1980. Nordiska ministerrådet.

* Handlingar som förvaras på länsstyrelsen i Kristianstads län, naturvårdsenheten.

Övriga handlingar:

Buhrman, G. 1684. Karta över Skåne.

Specialkartan över Skåne (Skånska rekognoseringskartan). 1812-18
skala 1:50 000.

Jordartskarta, kartbladet Vidtsköfle. 1887. SGU. Skala 1:50 000.

Topografiska kartan, rek 1960, rev 1971 och 1972. Fältkarta:
2D/2E Tomelilla NO/Simrishamn NV. Skala 1:50 000.

Orienteringskarta Åhus - Yngsjö, upprättad 1974 av Sveriges
Akademiska Idrottsförbund och Orienteringsklubben Pan, Kristi-
anstad. Skala 1:15 000.

Svart-vita flygbilder, fotograferade i maj 1981. Skala 1:30 000.

Personliga kontakter:

Andersson, Nils. Lantbrukare - markanvändning.

Bengtsson, Nils. - skötsel och plantering av skog.

Wielander, Bertil. Kristianstads kommun - markanvändning.

Wittzell, Håkan. Biologstud. - flora.

Friseboda naturreservat från ornitologisk synpunkt
Av Jan Danielsson

Reservatet omfattar huvudsakligen fem skilda biotoper, som bildar något av ett mosaiklandskap. Den omväxlande vegetationen gör att fågelfaunan är rik på såväl arter som individer.

Till detta bidrar också att reservatet avgränsas i öster av kusten, som är ledlinje för många flyttfåglar.

De fem huvudsakliga biotoperna är, om man räknar från väster, d v s från det håll som man kommer in i reservatet från väg 118:

1. En högstammig blandskog, dominerad av björk och tall med druvfläder som vanligaste art i buskskiktet. På sina håll utgör snår av kaprifol ett säreget inslag i floran.
2. En ren tallskog, delvis bestående av äldre, knotiga tallar av vilka några är döda eller döende. Denna skog växer på gamla sanddynor. På en del ställen övergår den i planterad, yngre skog av bergtall.
3. Sandhed med gles vegetation av gräs, lavar och mossor. Hedmarken är på inget ställe stor och sammanhängande. Troligen har skogsplantering en gång misslyckats på de ställen där hedmarken nu finns.
4. Blandskog närmast stranden, med rikligt inslag av asp, som föryngrar sig med rotskott och på ett par ställen bildar nästan ogenomträngliga snår.
5. Strandlinjen med dynlandskap och visst inslag av vresros i gränslinjen till blandskogen.

Fågelfaunan

1. Högstammig blandskog

Regelbundet förekommande är följande arter: Sparvhök, ormvråk, blåduva, ringduva, gök, göktyta, gröngöling, större hackspett, trädpiplärka, gärdsmyg, järnsparv, rödhake, näktergal, koltrast, taltrast, härmsångare, trädgårdssångare, svarthätta, grönsångare, grå flugsnappare, svart-vit flugsnappare, entita, blåmes, talg-oxe, nötväcka, trädkrypare, nötskrika, skata, kaja, stare, bofink, steglits, grönsiska.

I kantvegetationen ut mot åkermarken, på många håll bestående av slånsnår och enbuskar påträffas regelbundet ärtsångare, törnsångare, törnskata, hämpling och gulsparv.

Till regelbundet förekommande arter i denna biotop kan också gästande varfågel, bergfink, gråsiska, sidensvans och domherre räknas. Segesholmsån/Kanalen går genom reservatet ner till havet och i träden längs detta vattendrag brukar ovannämnda vinterfåglar ofta söka föda.

Sporadiskt anträffade är mindre hackspett, björktrast, stjärtmes och stenknäck. Under flyttningarna på våren ses ofta rödvingetrast, dubbeltrast och någon gång gransångare i den här skogen.

Under vårkvällarna passerar också flera morkullor i spelflykt.

Någon gång anträffade är bivråk, hornuggla, kungsfiskare (vid ån) och sommargylling. Tidigare häckade tornfalk inom reservatet.

2. Tallskog, delvis grov, gammal med döende träd. Planterad bergtall.

Gränsen mot föregående biotop är flytande.

Regelbundet förekommande är lärkfalk, som häckar med 1-2 par varje år sedan långt tillbaka. I de ihåliga träden bor 3-4 par blåduva. Åtminstone ett träd är regelbundet upptaget av ett kattugglepar. Dessutom ses regelbundet nattskär, speciellt på eftersommaren och hösten, även om häckning veterligt inte är konstaterad.

Vanliga arter är vidare större hackspett, spillkråka, rödstjärt, kungsfågel, kaja, kråka.

Anmärkningsvärt är det stora antal korsnäbbar som de senaste åren hållit till i denna del av reservatet. Det rör sig om såväl mindre som större korsnäbb. Arterna finns i tallskogen året om, men ingen häckning har ännu kunnat påvisas trots ingående observationer.

Bergtallbestånden tycks under vissa tider av året ha en hel del föda att erbjuda åt lövsångare och mesar, som ofta ses klänga på kvistarna och plocka bland barren.

Till sporadiskt anträffade arter kan blåhake och bändelkorsnäbb räknas.

Tidigare (ca 1920) har blåkråka häckat i denna tallskog, enligt uppgift av gamle, numera avlidne jägare Christiansen vid Vittskövle gods.

3. Sandheden

Denna biotop är i jämförelse med de tidigare mycket artfattig. Men de arter som finns här är i hög grad skyddsvärda och av sådant slag att de ger Frisebodareservatet dess identitet.

Främst gäller det fältpiplärkan. Denna art ansågs vid senaste riksinventeringen ha en så låg numerär som ca 100 par. Möjligen är detta en underskattning, men otvivelaktigt är, att arten har ett av sina viktigaste häckningsområden i östra Skånes kusttrakter.

Enligt en inventering av Gösta Peper häckar 2-3 par regelbundet inom Frisebodareservatets gränser. Arten tycks tolerera den störning som det omfattande badlivet längs kusten åstadkommer. Däremot är den mycket känslig för biotopförändringar som t ex igenplantering av de öppna sandfälten med skog. Det finns även en viss tendens till okynneskörning med mopeder och motorcyklar på sandfälten. I något fall har detta förekommit i samband med militär verksamhet.

En annan av sandfältens karaktärsarter är trädlärkan. På senare år har den minskat och nu möjligen helt försvunnit. Dess mjuka sång under den mörka himlen under majnätterna, med bruset av Östersjöns vågor i bakgrunden hörde till de yppersta upplevelser som Frisebodareservatet kunde erbjuda!

Något par stenskvätta brukar hålla till på sandfälten och sädesärlor ses regelbundet trippa omkring och plocka insekter där.

Vintertid händer det att små flockar av vinterhämspling håller till på sandfälten, om de ligger bara. Jorduggla har setts där i oktober.

4. Blandskogen närmast stranden

Häckfågelsfaunan är knappast imponerande. Däremot rastar ofta mycket flyttfågel i denna skog eller drar fram genom den i bestämd riktning - mot söder om hösten, mot norr om våren. Därför är det motiverat att skilja ut denna skogsremsa som en biotop för sig.

I närheten av kanalens utlopp har häckat gräsand och kricka.

Det rika inslaget av asp ger bra häckningsmöjligheter åt hålbbyggare som t ex göktyta, gröngöling, större hackspett, mindre hackspett, svart-vit flugsnappare, entita, tofsmes, svartmes, blåmes, talgoxe.

I strandskogen häckar också trädpiplärka, koltrast, härmsångare, grå flugsnappare, rödstjärt och kråka.

När det gäller ansamling av flyttande fåglar är det markant i fråga om lövsångare, svarthätta, rödhake, kungsfågel (som kan finnas i flockar på mer än 500 individer samtidigt!) talltita, svartmes, talgoxe och trädkrypare.

Till det stora antalet hålbbyggare i denna del av reservatet bidrar även alla de holkar som finns uppsatta i anslutning till fiskerbodar och sommarstugor.

5. Strandlinjen med dynlandskapet samt vattnet därutaför

För traditionella strandfåglar som t ex måsar, tärnor och vadare har Frisebodareservatets strand knappast någon betydelse som häckplats. Däremot används den i någon mån som rast- och födosökslokal.

Regelbundet förekommande är under försommaren: knölsvan (icke-köns mogna, översomrande), större strandpipare (häckning är dock inte konstaterad), skrattnås, fisknås, silltrut, gråtrut, havstrut, skrântärna, kentsk tärna (den vanligaste tärnan längs denna kuststräcka!), fisktärna, silvertärna och småtärna.

Under eftersommaren och hösten rastar en del av de fåglar som följer Östersjö-kusten på sin väg mellan de nordskandinaviska och sibiriska häckningsplatserna och övervintringsställena vid Nordsjön eller längre söderut. Regelbundet kan man då se:

Vitkindad gås, prutgås, trana, strandskata, kustpipare, kustsnäppa, sandlöpare, småsnäppa, mosnäppa, spovsnäppa, kärrsnäppa, brushane, myrspövrödbena, gluttsnäppa, skogssnäppa, grönbena, drillsnäppa, roskarl, labb, dvärgnås (slutet av oktober-november), svarttärna (ofta insträckande över land).

Under vintern brukar en del av de flyttande fåglarna hålla sig kvar i Hanöbukten om isförhållandena tillåter. Utanför Frisebodareservatet kan man då se:

Storlom, skäggdopping, storskarv, sädgås, kanadagås, bläsand, gräsand, stjärtand, vigg, bergand, ejder, alfågel, svärta, knipa, småskrake och storskrake.

Tretåig mås har iakttagits efter hårda västliga stormar. Oljeskadade sillgrisslor har åtminstone vid två tillfällen under 1980-talet omhändertagits inom Frisebodareservatet.

Sammanfattning: Frisebodareservatets största värde från ornitologisk synpunkt ligger i de öppna sandfälten, som ger bra betingelser för fältpiplärka och trädlärka samt i områdena med överårig skog där många träd ger hålbyggare lämpliga häckningsmöjligheter.

Både öppna sandfält och överårig skog är ur konventionell synvinkel ekonomiskt olönsamma. Deras bevarande kräver alltså en medveten naturvårdsideologi byggd på fakta.

Förhoppningen är att denna redogörelse skall bidra till de värdefulla biotopernas bevarande.